

KIRJA-ARVIO: SE ALEMPIARVOINEN MUSIIKKI

Aho, Marko & Kärjä, Antti-Ville (toim.) 2007: Populaarimusiikin tutkimus. Tampere: Vastapaino. 319 sivua.

Sari Sudensalmi

Populaarimusiikki on perinteisesti ollut taidemusiikkia eli klassista musiikkia aliarvostetummassa asemassa. Vielä 2000-luvulla lappeenrantalaisessa kevyttä musiikkia opettavassa yksityisessä koulussa ei ollut vessaa, eivätkä oppilaat saaneet käyttää vieressä olevan musiikkiopiston saniteettitiloja, vaan heidän, kuten oppilaitoksen henkilökunnan, oli käytävä kahden korttelin päässä kaupunginkirjaston hotellihelpotuksessa. Nytemmin opetusta on annettu asianmukaisemmissa tiloissa. Samassa asemassa on ollut myös populaarimusiikin tutkimus, jonka historia on nuori, vaikka valtaosa länsimaisesta musiikista on populaaria. Marko Ahon ja Antti-Ville Kärjän toimittamassa kirjassa *Populaarimusiikin tutkimus* tarkastellaan populaarimusiikkia useista eri näkökulmista. Samalla teoksessa esitellään tärkeimpiä tutkimusmetodeja, joita musiikin tutkimisessa on käytetty.

Kirja on jaoteltu kolmeen osaan: tuotantoon, teksteihin ja vastaanottoon. Samalla tavalla on totuttu jäsentämään myös populaarimusiikin tutkimuksen metodit ja tutkimuskohteet. Aho ja Kärjä tuovat kirjan johdannossa esille kuinka kapea-alaista populaarimusiikin tutkiminen on ollut. Tutkimus on keskittynyt suurimmaksi osaksi rockmusiikkiin. Artikkelikokoelman punaisena lankana kulkevan populaarimusiikin tutkimuksen sivusäikeinä ovat media ja mediatutkimus sekä kulttuuritutkimus. Kirjassa näkyy vahvasti kirjan toimittajien kädenjälki. Johdannon lisäksi Kansanmusiikki-instituutin johtaja Marko Aho on urakoinut kirjaan kolme ja dosentti Antti-Ville Kärjä neljä artikkelia.

MUSIIKKITEOLLISUUDEN TUOTANTO JA TEKNOLOGIA

Kärjä tuo esille artikkelissaan ”Tuotannon teknologiaa”, kuinka tuotteistunutta ja teknologisoitunutta populaarimusiikin tuottaminen nykyisin on. Kärjä kuvailee musiikki-

ja ääniteteollisuuden eroja ja samankaltaisuuksia. Musiikkiteollisuuden määrittelemistä jatkaa omassa artikkelissaan ”Musiikkiteollisuus” Sibelius-museon johtaja Johannes Brusila. Hän toteaa artikkelinsa alussa, että populaarimusiikin yhteyttä musiikkiteollisuuteen pidetään niin vahvana, että koko musiikin laji määritellään usein teollisen tuotannon ja massakulutuksen avulla.

Musiikkiteollisuuteen kuuluvat myös media eli joukkoviestimet. Osa musiikkiteollisuutta on siihen kiinteästi liittyvä ääniteteollisuus. Äänitteiden päätymistä musiikkiteollisuuden hyödykkeiksi Brusila havainnollistaa mediatutkimuksesta tutun portinvartija-teorian avulla. Portinvartijoina voivat toimia esimerkiksi ääniteyhtiön A&R-henkilöt ja tuottajat sekä radioyhtiöissä ohjelmapäälliköt ja tiskijukat. Brusila erottaa toisistaan myös ääniteteollisuuden ja konserttiesiintymiset, joiden taloudelliset päämäärät ovat erilaiset: äänitteet tuovat julkisuutta ja konsertit ansiotuloa, koska äänitteiden myynti on hyvin riskialtista. Toisaalta hän pohtii, kuinka musiikkiteollisuus voi vaikuttaa kuluttajien eli yleisön makutottumuksiin, mutta asia voi olla myös niin, että yleisö ohjaa toiveillaan koko teollisuutta.

Teknologia on esimerkiksi sähköän muodossa kiinteä osa musiikkia, kuten Juha Korvenpää ja Antti-Ville Kärjä toteavat artikkelinsa ”Musiikkiteknologia” aluksi. Kirjoittajien mukaan teknologia esiintyy viimeisimmässä tutkimuskirjallisuudessa muunakin kuin vain sähköteknessä laitteina. Musiikkiteknologiaan kuuluvat eri soittimien soittoäänät, luonnolliset ja matkitut sekä äänen sointi, jota on kutsuttu myös saundiksi tai soundiksi. Esimerkiksi Tampereen teknillisessä yliopistossa on erikoistuttu tutkimaan äänen sointia.

ARJEN POPULAARIMUSIIKIN TUTKIMUSTA

Usein populaarimusiikin tutkimuksessa on keskitytty suurten massojen kuluttamaan rockiin. Läheiset ja arkisemmat populaarimusiikin muodot ovat jääneet huomaamattomiksi. Tätä seikkaa tuo esille omassa artikkelissaan ”Musiikki arjen vuorovaikutuksessa” dosentti Pekka Suutari. Esimerkiksi iskelmä, kansanmusiikki, pelimannimusiikki tai metallimusiikin alagenret ovat jääneet vähälle huomiolle tai lähes tyystin tutkimatta. Yksi merkittävä piirre näiden tyylien arvostuksessa on se, että tiedotusvälineet käsittelevät niitä harvoin. Toimittajat keskittyvät siihen, mikä on näyttävää ja ”virallista”. Rutiinit, käytännöt ja tavat jäävät tutkimatta. Esimerkiksi kansanmusiikki on saanut muotoja, jotka ovat entistä enemmän virallisen populaarimusiikin kastiin luettavia.

Suutarin mukaan moniin arkisiin rituaaleihin liittyy paljon musiikkia, jota ei välttämättä edes tunnusteta musiikiksi ja siten se jääkin huomaamatta. Musiikki on perinteisesti ollut yhteinen toiminnan muoto. Moniin tilaisuuksiin, kuten juhliin, on hankittu musiikkia, koska niin on ollut tapana. Musiikki toimii sosiaalisen tilanteen tunnelman luojana ja kuulijoiden keskinäisen sosiaalisen jään särkejänä.

TEKSTI, LYRIIKKA JA KUVA OSANA TUTKIMUSTA

Populaarimusiikki rakentuu erilaisista teksteistä, joita ovat Marko Ahon mukaan varsinaisen lyriikan lisäksi ulkomusiikilliset ainekset, kuten markkinointi, promotio, t-paidat ja median tuottamat tekstit. Tekstejä tuottavat myös fanit. Eri tekstilajeja Aho tarkastelee artikkelissaan ”Tekstien paljous” myös semiotiikan avulla. Aho tarkastelee lähemmin tekstien välistä keskustelua ja sidettä, intertekstuaalisuutta. Sähkökitaran ujjellus, tanssijan hiki, pop-tähden haastattelu – kaikki nämä ovat omilla tavoillaan tekstiä populaarimusiikin tutkijalle. Ne asettavat myös omat vaatimuksensa tutkimusmetodeille.

Tutkija Esa Lilja menee artikkelissa ”Musiikkianalyysi” asian ytimeen. Lilja tutkii populaarimusiikkia teorian näkökulmasta. Hän esittelee musiikin eri analysointitapoja, kuten transkriptioanalyysin, sointu- ja harmonia-analyysiin kuuluvat aste- ja funktioanalyysin sekä Schenker- ja melodia-analyysin. Lilja toteaa, että populaarimusiikin saralla eniten huomiota on kiinnitetty sointujen, harmonian ja melodian analysointiin. Lisäksi hän painottaa, että analysoitaessa musiikin kuunteleminen on ensiarvoisen tärkeää, koska paperille ei voi merkitä kaikkea. Siten kuulonvaraisen arvioinnin pitäisi olla tarkistuskeino, jota käytetään viimeisenä. Analyysitapa riippuu Liljan mielestä tutkimuksen näkökulmasta eli tutkimuskysymyksen asetelusta.

Tutkija Atte Oksanen tarkastelee artikkelissaan ”Lyriikka populaarimusiikin tutkimuskohteena” rock-musiikkisanastoa käyttäen esimerkkinä postpunk-yhtye *Joy Divisionin* sanoituksia. Oksanen varoittaa, että rocklyriikan tutkiminen on haastavaa: jos jättää rockyhtyeen kontekstit huomioimatta, voi tutkimus johtaa harhaan. Lisäksi onnistunut tutkimuskohteen rajaus on välttämätöntä, koska kaikkien tekstuaalisten suhteiden selvittäminen on mahdotonta.

Musiikki liittyy paikallaan pysyviin still-kuviin, kuten levyn kansikuvitukseen, tai liikkuvaan kuvaan, kuten musiikkivideoon ja elokuvaan. Antti-Ville Kärjä avaa artikkelissa ”Musiikki ja kuva” hivenen myös musiikkivideoiden sisältöanalyysia *diskurssi*-käsitteen avulla. Levynkannet ovat niin ikään tärkeä osa musiikkia. Ne määrittävät osittain, kuinka hyvin levy myy ja mihin genreen se kuuluu. Samalla voi pohtia, että valitseeko kuluttaja levyn pelkkien kansien perusteella, jos hän ei tiedä sisällöstä mitään. Audiovisuaaliset tallenteet mahdollistavat myös intertekstuaalisen analyysin. Digitaaliset kuvat tulevat mukaan musiikintutkimukseen tietokonepelien muodossa, pelimusiikkina. Artikkelinsa lopuksi Kärjä kuitenkin toteaa, että pelimusiikin tutkimus on vielä lapsenkengissä.

RISKIALTIS JA ARVAAMATON VASTAANOTTO

Artikkelissaan ”Vastaanoton arvaamattomuus” Kärjä haluaisi pohtia vastaanoton riskialttiutta, mutta hän päätyy pohtimaan musiikin kulutusta. Toisaalta voihan kulutuksen ehkä löyhästi mieltää vastaanotoksi. Apuna kulutuksen ja vastaanoton tutkimisessa toimivat erilaiset tilastot esimerkiksi levymyynnistä. Kärjän artikkelissa vastaanotto

tulee esille lähinnä journalistien eli toimittajien roolissa. Varsinaiseksi vastaanottotutkimuksen metodiksi Kärjä mainitsee diskurssianalyysin.

Populaarimusiikille tärkeitä ovat fanit ja heidän faniutensa. Näitä tarkastelee artikkelissaan ”Erityissuhteita: populaarimusiikin fanit ja fanius” dosentti Janne Mäkelä, joka määrittelee faniuden perinteisesti vakavaksi ja kiihkeäksi toiminnaksi, jopa pakkomielleiseksi käyttäytymiseksi. Fani on ollut ikään kuin musiikkitähteyden äänekäs loinen, joka pakonomaisesti ripustautuu emo-olioonsa. Nytemmin fanius voidaan kuitenkin ymmärtää myös mielihyvän lähteeksi.

Marko Aho liittää artikkelissa ”Populaarimusiikki ja kehon nautinnot” populaarimusiikin yhteen kehon, ruumiin, nautintojen kanssa. Aho käyttää artikkelissaan sujuvasti rinnakkain termejä keho ja ruumis. Hän pohtii musiikkieleitä ja musiikin miellyttävyyttä: ruumiillisen toimijuuden kannalta pelkästään esitys ei ole oleellinen, vaan myös tunne on tärkeä. Ruumiillisiin musiikkinautintoihin luetaan kuuluvaksi esimerkiksi ilmakitaran soitto, jossa järjestetään myös maailmanmestaruuskilpailut.

Naistutkimuksen professori Taru Leppänen toteaa artikkelissaan ”Populaarimusiikin yleisöjen identiteettejä kartoittamassa”, että musiikkia kuunnellessaan ihmiset ja ihmisryhmät rakentavat identiteettiään, joka rakentuu muista ryhmistä tehtävän eron kautta. Musiikilliset tuntemukset vaikuttavat ihmisen identiteettiin läpi hänen elämänsä. Leppänen tuo esille myös etnisyyden ja käyttää esimerkkinään *Fröbelin palikoiden* lastenmusiikkia. Yhtyeen musiikissa hän havaitsee etnisten ryhmien stereotyyppioita, joissa on jopa rasistisia piirteitä.

KENELLE SOPIVA ARTIKKELIKOKOELMA?

Populaarimusiikin tutkimus on sopivaa luettavaa niille, jotka vasta tutustuvat aiheeseen. Kirja sopii hyvin pääsykoekirjaksi musiikkiopintoihin ja musiikin tutkimuksen pariin hakeutuville. Yliopistoissa ja ehkä myös ammattikorkeakouluissa artikkelikokoelma soveltuu mielestäni hyvin johdantokurssin tai metodiopintojen syventäjäksi. Kirja on aika teoreettinen ja tieteellinen, joten se voi olla raskas muuten vain musiikista kiinnostuneelle; sen sisältöä ei kevennetä elävillä esimerkeillä. Tutkijalle kirja on perusteos, joka on tutustumisen arvoinen, vaikka vain palauttamaan mieliin populaarimusiikin tutkimuksen peruseriaatteet.

Filosofian maisteri Sari Sudensalmi on lappeenrantalais-joensuulainen kulttuurintutkija ja journalisti.